

OSMANLI'NIN 1915 YILINDA İKİ CEPHEDE ATEŞLE İMTİHANI

S. Vedat Karaarslan Arkeolog- Elektronik Mühendisi (MSc.)

Çanakkale Savaşları'nda 1 Mayıs 1915 tarihinde boğazı geçmek isteyen İtilaf Devletleri donanması ve karaya çıkan askerlerine karşı Arıburnu'ndaki Türk bataryalarından ateşe başlanmış ve 3. Kolordu Komutanı komutasını Yarbay Mustafa Kemal'in yaptığı 19. Tümen'in yaptığı başarılı muharebeler nedeniyle emrindeki liyakatlı subay ve askerlerin adlarının bildirilmesi istenmişti. Fransız denizaltısı Joule Marmara'da bir mayına çarparak batmıştı. O zaman bir kasaba olan Çanakkale uçaklar ile bombalanmaya başlanmış, kasaba yanıyordu. Marmara Denizi'nde Nurülbahir adlı bir Osmanlı gambotunu E-14 denizaltısı batırmış akabinde Zuhaf adlı bir gambot ile karşılıklı olarak top ateşi yapmaya başlamıştı.

Düvel-i Muazzama hem batıda yani Çanakkale'de kara harekâtını başlatmış Doğu'da ise Van'da (1915) Osmanlı vatandaşı Ermenilerin isyanları altında Çarlık Rus Ordusunun 2. Türkistan Kolordusu Osmanlı Ordusuna karşı büyük bir taarruza başlamıştı..

Anadolu'nun Batısında Seddülbahir'de İngiliz ve Fransızlar 50.000 kişilik bir askeri güç ile saldırırken Doğu cephesinde de Rus birlikleri bütün güçleri ile Osmanlı Devletine saldırmaktaydı. Doğuda tam teçhizatlı Çarlık Rus askerleri ve Ermeniler, batıda İngiliz ve Fransızlar, ANZAK lar...

Sarıkamış felaketinden sonra 1915 yılında Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi sadece Rus tehlikesi değil aynı zamanda salgın hastalıklar ile de başı tehlikedeydi. Osmanlı ahalişi sınır köylerini boşaltıyordu. Bu durumu Enver Paşa'nın III. Ordunun komutasını vererek Sarıkamış'tan ayrıldığı **Hafız Hakkı Paşa** anılarında;

"...Of, hele muhacirlerin sefaleti, ağlayan, el-ayağı donmuş, çocuklar, ihtiyarlar, kadınlar, ihtiyarlar... Yarabbi! Ben bu sefalete sebep olmadım, ben bu harbi tehir için çalıştım. Ben bu muzafferiyeti tam yapmak için uğraştım. Olsun! Bu felâketleri de tamire çalışacağım ve elbette muvaffak olacağım."

şeklinde yazarak 1915 yılının başlarında Anadolu'da ilk tehcirin Osmanlı vatandaşlarına uygulandığını anlatıyordu. Kafkas cephesinde ordu ve ahali arasında göç ve salgın hastalık nedeniyle 70 bin insan ölmüş bunlardan 10 bin kadarı da Erzurum kalesi içine gömülmüştü.

Murat Vadisi'ne 7 Mayıs 1915 tarihinde giren Rus birliklerinin Malazgirt yönünde ilerleme niyetinde olduğu ortaya çıkmıştı. Nitekim Rus birlikleri 11 Mayıs'ta Malazgirt ve 17 Mayıs 1915 tarihinde ise Van şehrine girmişlerdi.

Osmanlı, 1915 yılında farklı milletlerin istilasına ama senkronize bir şekilde doğu ve batısı arasında 1565 Km uzaklıkta aynı anda saldırıya uğruyordu.

Buna rağmen doğuda Tortum batıda Çanakkale'de yine de Osmanlı Ordusu büyük bir savunma kabiliyeti gösteriyordu.

Osmanlı Devleti 3 Ağustos 1914 tarihinde seferberlik ilan etmiş 30 Ağustos 1914 tarihinde ise Zeytun Ermenileri kendi aralarında bir alay kurarak Osmanlı'ya karşı isyan bayrağını açmasından sonraki 17 Mayıs 1915 tarihinde Van vilayeti acı bir gün yaşıyordu.

Bu tarihten önce Van Valisi Cevdet Bey, 12 Mayıs 1915 tarihinde Müslüman halkın bir kısmını tahliye etmişti. Bu tahliye sırasında Van Gölü'ndeki gemilerin Ermeniler tarafından kullanılıyor olması da bir sorundu. Ermeni gemiciler ailelerden peşin para alıp göle açıldıktan sonra gemileri batırıp kendileri kıyıya yüzerek kurtuluyorlar içinde ne kadar çoluk çocuk var ise boğulmalarını kıyıda seyrediyorlardı.

Daha tehcir kararı alınmamıştı....

Van şehrinin Müslüman halkı şehri terk ediyordu, terk edemeyenler ise yaklaşmakta olan Rus Ordusunun ayak sesleri altında evlerinin kapılarını kilitleyip bekliyorlardı.

Osmanlı Türk Ordusunun son birlikleri 16 Mayıs 1915 akşamı şehirden çekilmişti. Bir müddet sonra evlerine çekilen Ermeniler büyük bir uğultu ile bağıarak Türk askerinin Van'ı terk ettiğini birbirlerine söylüyorlar ve Ermeni askerler ise ertesi sabaha kadar Türk askerinin gittiğinden emin olmak için siperlerini terk etmiyorlardı.

Nihayet sabah her şey ortaya çıkınca Ermeni halk Müslüman mahallerinde talana başlamış bunlara daha sonra silahlı askerler de eşlik etmeye başlamışlardı.

17-18 Mayıs 1915 Çanakkale...

III. Kolordu Komutanı Esat Paşa 19. Tümen ve bazı birliklere tebrik mesajı göndererek '***Düşmanın Arıburnu'nda karaya çıkmaktaki amacının bizi burada gafil zannederek kolaylıkla Kocaçimen Dağını ele geçirmek ve orada yerleşip Boğaz istihkâmlarını arkadan dövmek olduğu bugün tamamen ortaya çıkmıştır. Allah'ın yardımıyla başlangıçta 19. Tümen ile 17. Alayın ve bunları takviye eden 27. Alayın 3. Taburu: 33,64 ve 125. Alaylarla 5. Tümen Birlikleri komutanlarından erlerine varıncaya kadar bütün silah arkadaşlarımla gayretli, fedakar ve kahramanca taarruzlarıyla düşman geriye atılarak bu isteği kırılmış düşman donanması sıkışıp kalmıştır. Bu suretle harbin birinci safhası sona ermiştir.***

19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal'e bilhassa teşekkür ederek bütün birliklerin temsilcisi sıfatıyla Arıburnu muharebeleri hatırası olmak üzere muharebe Altın Liyakat Madalyası ve Kurmayı İzzettin'e de Gümüş Muharebe İmtiyaz Madalyası Ordu Komutanlığının izniyle Padişah adına verilmiştir. Bütün silah arkadaşlarımın şehitlerimizin mübarek ruhlarına bir kere daha Fatiha okumaya davet ediyorum'
18 Mayıs 1915 Van

1 Kasım 1914 tarihinde Osmanlı sınırları içine giren ilk çarpışmaların 10 Kasım 1914 de başladığı Rus Ordusunun yöneldiği Van ve Bitlis şehirlerinden sonra yaklaşık bir yıl sonra Kafkas Kolu'nun da Karadeniz'e yönelme hazırlıklarının yapıldığı bir savaş ortamında Van halkı düzenli bir ordunun şehirde nizamı sağlayacağına inanmak istiyordu ancak bir müddet sonra bu düşüncelerinde yanıldıklarını anlayacaklardı.

Bir müddet sonra şehri Ruslara teslim eden Ermeniler ile birlikte önce Haçpoğan Mahallesindeki evler kullanılmış daha sonra ise bu evlerin kapasiteleri yetmeyince Bağlar Mahallesi'nin Aykestan denilen yöresinde Van'daki Ermenileri eğiterek protestanlaştırmak ve Osmanlı'ya karşı kışkırtmak üzere kurulan Amerikan Misyonerlik evleri kullanılmaya başlanmıştı.

Board misyonerleri adı verilen Amerikalıların Osmanlı'da okul fazla olmadığı için genç Ermenilere isyan fikrini aşlamak üzere ilk kez 1874 yılında kurulmuştu. Zaten bir misyonerlik teşkilatından Müslüman Türklere yönelik iyi yönlerini yazacak bir yayın beklememekle birlikte bu misyonerlik okulunda Rusların Van'a girdikleri günlerde babasının görevi nedeniyle Bitlis'te doğan Amerikalı Knapp adlı bir misyonerin taraflı olarak yazdığı kitaplarında Türk imgesi Van'ın işgalinden öncesinden de şikâyet edilen bir husus olarak görülmekteydi. Knapp, Türkler katliama uğradıkça anılarına misyonerlik inancı gereği olarak '**inançsızlıklarının cezasını çekiyorlar**' diye notlar yazıyordu.

ALEKSANDRA LVOVNA TOLTSAYA

Bu arada Haziran 1915 ayının son günlerine doğru yıkılmış Van olarak tanımladığı Van'a ünlü Rus yazar Tolstoy'un kızı **Aleksandra Lvovna Tolstaya** gönüllü hemşire olarak gelir. Toltsaya anılarında 'Ermenilerin zulmünden bahseder'

Osmanlı Hükümeti daha tehcir kararı almamıştı.

Van'dan Çanakkale'ye 1565 Km lik bir mesafe vardır.

Bu iki kent arasında Anadolu'nun mağdur ama mağrur evlatları belki de birbirlerinden habersiz aynı amaç uğruna bir müddet sonra Karadeniz'e uzanacak savaşın ayak seslerini duyarcasına Van şehrini 70 günlüğüne Ruslar'a terk etmiş,

onlar da çekilince Ermeniler'de onlarla gitmişti. Ermeniler bu kez Ruslar tekrar Van'a gelince onlarla Van'a gelmişlerdi.

Toltsoy'un kızı 'Ermenilerin Türklerle yüzyıllardır savaştıklarını' zannediyordu. Hâlbuki 1915 yılına kadar Türklerin Ermenilerle birlikteliği 850 yıl öncesine kadar uzanıyordu. Van'daki aynı mahalde görev yapan Amerikan Misyonerlerinin başkanı Dr. Yarrow'un kendisine söylediklerinin aksine gördüklerini kaleme alan Toltsaya anılarını cesurca kaleme almıştı.

ARKEOTEKNO

KAYNAK:

[1] Türk Tarih Kurumu Yayınları.

[2] Hülya Toker-Mustafa Toker Çanakkale Muharebeleri Kronolojisi

KAYNAK LİNK:

https://www.arkeotekno.com/pg_573_osmanlinin-1915-yilinda-iki-cephede-atesle-imtihan